

Nr 46

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande alkoholfrågan, om upplysningsverksamhet rörande alkohollagstiftningen, om utredning angående forskning avseende behandlingen av alkoholskadade samt om utredning rörande de kroniska alkoholisternas vårdproblem.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats följande motioner angående vissa spörsmål på nykterhetsvårdens område m. m., nämligen

1) motion I: 83 av herrar *Kaijser* och *Sveningsson*, vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära en ny och förutsättningslös utredning rörande rusdrycksfrågan i hela dess vidd,

2) de likalydande motionerna I: 82 av herr *Hilding m. fl.* och II: 119 av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*, vari föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till åtgärder syftande till effektiv upplysning till allmänheten om innebörden i alkohollagstiftningen,

3) de likalydande motionerna I: 85 av fröken *Nordström m. fl.* och II: 245 av herr *Ståhl m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära tillsättande av en utredning angående forskningsverksamhet avseende de alkoholskadades behandling samt förslag till sådan verksamhet på grundval av utredningens resultat, samt

4) de likalydande motionerna I: 320 av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* och II: 419 av herr *Rimmerfors m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en särskild utredning av de kroniska alkoholisternas vårdproblem.

Motionerna

I motion I: 83 anföres bl. a. att den minskning av alkoholkonsumtionen man under några år kunnat konstatera under år 1961 förbytt i stegring. Även om konsumtionen av spritdrycker per invånare över 15 år nu är lägre än under de sista åren av motbokstiden är det uppenbart, att missbrukare och ungdom konsumerar mera. Särskilt fylleriet bland kvinnor och ungdom visar konstant ökning. Även langningen har ökat. Frågan om vilka åtgärder som bör vidtagas — t. ex. motbokssystem eller inköpsregistrering — kan inte avgöras utan ingående utredning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

I motionerna I: 82 och II: 119 utgår motionärerna ifrån kampanjen »Skaffa inte sprit till ungdom» och framhåller, att allmänheten icke kunnat undgå att observera affischerna eller höra radiomaningarna. Samhället har hittills försummat att informera om alkohollagstiftningens innebörd och om följderna av brott mot denna lagstiftning. Samhället bör tid efter annan återkomma med liknande kampanjer, särskilt som många andra bestämmelser i alkohollagstiftningen torde vara okända för den stora allmänheten. Det ifrågasättes om samarbetsnämnden i alkoholfrågan borde få i uppdrag att bedriva av statsmedel bekostade kampanjer av samma typ som »Skaffa inte sprit till ungdom».

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen II: 119.

I motionerna I: 85 och II: 245 anföres bl. a. att det fortfarande föreligger brist på djupare kunskap om alkoholismens orsaker och att denna brist är betingad av att det saknas egentlig behandlingsforskning vid alkoholism. Endast vid vissa vårdanstalter för alkoholmissbrukare söker man, säger motionärerna, så långt nu detta är möjligt, mäta vårdresultatet. Endast *en* gång har ett mera omfattande försök gjorts att statistiskt kartlägga dessa anstalters effekt på klientelet.

En fråga av stor praktisk betydelse anser motionärerna vara hur vetenskapliga forskningsresultat på olika fält utan alltför stor omgång skall kunna tillgodogöras nykterhetsvården genom en kontinuerlig, behandlingsvetenskaplig beredskap inom eller i nära samband med nykterhetsvården.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 245.

I motionerna I: 320 och II: 419 framhålls bl. a. att det för den samhällsliga nykterhetsvården finns ett mycket svårt och omfattande problem, nämligen omhändertagandet av de alkoholmissbrukare och alkoholister, som genom hittills förekommande vårdåtgärder icke kan återvinna hälsa och arbetsförmåga i sådan utsträckning, att de kan återanpassas i vanlig samhällsmiljö. Det gäller här alkoholister, som efter ett flertal anstaltsvistelser regelmässigt vid försökspermitteringar och utskrivningar snabbt återfallit och blivit i nytt behov av vård och omhändertagande. Motionärerna önskar, att en specialundersökning igångsättes med uppgift att försöka komma underfund med problemets karaktär och omfattning samt att föreslå åtgärder för förbättrad långtidsvård för detta klientel.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 419.

Yttrandena

Utskottet har inhämtat yttrande över motion I: 83 av kontrollstyrelsen, över motionerna I: 82 och II: 119 av skolöverstyrelsen, statens ungdomsråd och Centralförbundet för nykterhetsundervisning och över motionerna I: 85 och II: 245 samt I: 320 och II: 419 av socialstyrelsen och statens medicinska forskningsråd.

Kontrollstyrelsen redogör för bl. a. de senaste årens utveckling i fråga om spritkonsumtion och fylleriförseelser m. m. samt för olika utredningar och andra åtgärder som förekommit efter 1954 års nykterhetspolitiska reform. Yttrandet är som bilaga fogat till detta utlåtande, och utskottet får med hänvisning härtill här endast framhålla att kontrollstyrelsens ståndpunktstagande sammanfattats i följande uttalande:

Under hänvisning till de åtgärder som sålunda i olika sammanhang redan vidtagits eller för närvarande överväges samt den omfattande forskning som bedrivs på hithörande område, och då utvecklingen på alkoholområdet för närvarande icke är lika ogynnsam som den framstod för några månader sedan, får kontrollstyrelsen avstyrka det i motionen framförda yrkandet på en ny och förutsättningslös utredning rörande rusdrycksfrågan i hela dess vidd.

Skolöverstyrelsen anför att den inte har något att erinra mot förslaget i motionerna I: 82 och II: 119. Särskilt bör bestämmelserna om straffpåföljd vid lagbrott göras mera kända. Hur en upplysningsverksamhet av föreslagen art bör bedrivas säger sig överstyrelsen icke kunna närmare gå in på, men överstyrelsen tillstyrker i princip motionerna.

Statens ungdomsråd anför, att en upplysningskampanj rörande alkoholagstiftningens innebörd kan ses som ett led i den totala nykterhetspolitiken men att problemet om upplysning inte är begränsat härtill utan gäller ett väsentligt vidare område som även omfattar exempelvis lagstiftningen om samhällets vård av barn och ungdom, brottsbalken o. s. v. När det gäller information till ungdom bör undervisningen i samhällslära i skolan utnyttjas. I fråga om information till vuxna anför rådet tveksamhet inför ett alltför flitigt användande av kampanjmetoden. För att väcka tillräcklig uppmärksamhet bör kampanjer av typen »Skaffa inte sprit till ungdom» inte anordnas för ofta. Rådet framhåller angelägenheten av att statsmakterna på ett effektivt sätt löser frågan om information till allmänheten om innehållet i den lagstiftning som direkt berör allmänheten.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning (CFN) instämmer i motionernas syfte men framhåller, att åtskilligt gjorts för att sprida en så god information som möjligt bland allmänheten om alkohollagstiftningen. CFN har givit ut en handbok och en handledning för skolans nykterhetsundervisning och bedriver kursverksamhet, där problemen behandlas. Särskilt har en omfattande upplysningsverksamhet förekommit angående trafiknykterhetsbestämmelserna. Vid ny lagstiftning plägar CFN ägna uppmärksamhet däråt vid sina kurser. CFN säger sig emellertid först och främst vilja understryka vikten av att nykterhetslagstiftningen kommer in i den kontinuerliga undervisningen och upplysningen i alkoholfrågan. Det talade ordet kan bättre klargöra bakgrunden till olika lagbestämmelser. Det är emellertid påkallat att i vissa fall kunna lägga upp större kampanjer. Man bör dock använda stora kampanjer rörande ett och samma problem med viss återhållsamhet. Annars förlorar de psykologiskt i verkningskraft.

Var huvudmannaskapet för olika kampanjer skall ligga bör bestämmas från fall till fall. Vid en mera renodlad upplysningskampanj i alkoholfrågan synes det ligga nära till hands, att CFN kopplas in.

Socialstyrelsen anför beträffande motionerna I: 85 och II: 245 att behovet av forskning rörande vården av alkoholskadade är stort. Styrelsen erinrar om tillkomsten av kliniken för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset, vilken nyligen har börjat sin verksamhet. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 83 år 1956 har denna klinik till uppgift att bedriva bl. a. behandlingsforskning. I propositionen utsäges till och med att forskning och undervisning bör vara det centrala i verksamheten vid kliniken.

Emellertid torde möjligheterna till behandlingsforskning rörande större delen av det klientel, som vårdas på vårdanstalter för alkoholmissbrukare, bli tämligen begränsade. Särskilt uppgifterna att kartlägga klientelet på anstalterna och klargöra effekten av olika vårdformer behöver bli föremål för studier.

Socialstyrelsen förordar en utredning i motionernas syfte.

Statens medicinska forskningsråd och dess *alkoholforskningsnämnd* anför att nämnden under sin verksamhet för alkoholforskning sökt stimulera behandlingsforskningen och anför vidare bl. a.:

Huvuddelen av de av rådet anslagna medlen för alkoholforskning har gått till forskningsuppgifter på den teoretiska alkoholforskningens fält. Behandlingsforskningen närliggande forskningsuppgifter har med understöd av medel från rådet upptagits av bl. a. docent Gunnar Lundquist, som erhållit anslag för en undersökning rörande alkoholmissbrukare, som sökt på Södersjukhusets alkoholpoliklinik och av dr K. E. Törnqvist, som bearbetat ett material av abnorma återfallsbrottslingar. Omfattande arbeten har utförts av professor S. Izikowitz och medarbetare vid Beckomberga sjukhus' alkoholintoxikationsavdelning, vilka prövat nya metoder vid akuta psykiatriska följd tillstånd av alkoholmissbruk. Dessa undersökningar har närmast syftat till utvecklande respektive prövning av klinisk-kemiska undersökningsmetoder med avseende på leverstatus såsom hjälpmedel vid ställande av diagnos och prognos vid de olika akuta följd tillstånden till alkoholmissbruk samt såsom hjälpmedel vid bedömning av indikationerna för och val av terapi och för att följa terapieffekt. Bl. a. har därvid nya behandlingsmetoder prövats vid behandlingen av delirium tremens.

En annan forskningsuppgift, som erhållit anslag från rådet och som varit anknuten till behandlingsåtgärder, är en av docent Börje Cronholm tillsammans med psykologen fil. dr Karl Otto Jonsson utförd undersökning rörande alkoholisternas intellektuella prestationsförmåga vid sjukhusintagning och efter genomförd behandling. Vidare har vid institutionen för teoretisk alkoholforskning bl. a. med rådets stöd undersökningar bedrivits, vilka även medgivit studier av olika läkemedels verkan vid behandlingen av alkoholism och dess följd tillstånd. Som exempel kan nämnas en undersökning i samarbete med överläkaren R. Dimberg vid Mariapolikliniken över verkan av s. k. förebyggande medel av disufiramtyp.

Rådet framhåller att även om det kan synas vara en omfattande forskningsverksamhet, som med rådets stöd bedrivits, måste likväl resultaten hitills av nämndens ansträngningar i fråga om behandlingsforskning vid alkoholism betraktas som relativt hlygsamma.

Rådet anför vidare:

Utän understöd av rådet har på senare år en del undersökningar utförts, vilka haft till syfte att belysa olika behandlingsåtgärder vid alkoholism. De

arbeten som varit av mera omfattande natur har emellertid varit fåtaliga. Här må nämnas den av professor Hans Forsman och medarbetare utförda efterundersökningen rörande en grupp alkoholister, som behandlas på psykiatriska kliniken vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, redovisad i Svenska läkartidningen år 1958 (nr 39). Alkoholisterna har jämförts med övriga intagna och behandlade fall, huvudsakligen sådana med lättare psykiska åkommor. Efter fem års observationstid uppgick andelen återställda, förbättrade och socialt anpassade bland alkoholisterna till 61 procent och bland övriga intagna till 73 procent. Förloppet efter sjukhusvistelsen betecknades som gynnsamt för 33 procent av alkoholisterna och för 48 procent av övriga fall. Med. lic. K. Bjerver med medarbetare har 1961 framlagt vissa synpunkter rörande behandlingen av alkoholister vid Stockholms stads byrå i alkoholfrågor. I olika uppsatser har resultaten av behandlingen med nya medikamenter samt psykoterapi redovisats. Härvid har särskilt sådana tilldragit sig uppmärksamhet, som användes för behandling av svåra alkoholintoxikationer. Bland psykoterapeutiska metoder har gruppterapi på senare tid tilldragit sig uppmärksamhet. Det material som stått till förfogande har dock haft en blygsam omfattning.

Avslutningsvis anför medicinska forskningsrådet följande:

Statens medicinska forskningsråd har i sina anslagsäskanden under senare år regelmässigt upptagit ökade anslag till alkoholforskning som en viktig punkt. Genom att rådet emellertid endast erhållit ytterst begränsade ökningarna i medelstillelning har den upprustning av alkoholforskningens resurser, som alkoholforskningsnämnden föreslagit, inte varit möjlig att realisera.

Enligt nämndens uppfattning är behandlingsforskning vid alkoholism en mycket viktig uppgift. Nämnden delar helt motionärernas uppfattning att vidgade kunskaper om olika behandlingsmetoder är nödvändiga för att bedöma de inom samhällets nykterhetsvård tillämpade behandlingsprinciperna. Enligt nämndens uppfattning bör sådan behandlingsforskning framför allt förläggas till institutionerna för teoretisk och klinisk alkoholforskning vid karolinska institutet.

Nämnden vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att även fortsättningsvis behandlingsforskningen kraftigt understödes vid de övriga sjukhus och sjukvårdsinrättningar, som har möjlighet att bedriva sådan forskning. Som exempel på sådana lämpliga sjukvårdsinrättningar kan nämnden nämna Beckomberga sjukhus' alkoholintoxikationsavdelning och Mariapolikliniken i Stockholm, vilken f. n. är föremål för utbyggnad för att erhålla ökade möjligheter att omhändertaga unga alkoholister i Stockholm.

För att behandlingsforskningen skall kunna åstadkomma resultat, som kan tjäna till ledning för samhällets nykterhetsvård, kräves mycket omfattande personella och ekonomiska insatser. Det är därför viktigt, att de av statens medicinska forskningsråd äskade ökade medlen till alkoholforskning beviljas av statsmakterna. Enligt nämndens mening torde det vara nödvändigt att vidta speciella åtgärder för att behandlingsforskningen skall kunna bedrivas med den omfattning och intensitet som är nödvändig för att säkra och snabba resultat skall kunna erhållas. Det är då lämpligt att förslaget om speciella forskningsgrupper realiseras. En kompetent forskare, gärna med specialutbildning i psykiatri, bör friställas för ledning av en arbetsgrupp för behandlingsforskning inom alkoholismens område. Avlöningen av denne forskare bör bestridas av forskningsmedel. Det torde vara nödvändigt att också en stor del av forskningsgruppens medlemmar avlönas av forskningsmedel.

Som ovan nämnts har statens medicinska forskningsråd understött en forskningsläkartjänst i klinisk alkoholforskning på invärtesmedicinens område. Då denna tjänst tillsattes, bedrev nämnden efterforskningar rörande möjligheterna att knyta en psykiatriskt utbildad forskare till denna eller en liknande tjänst. Det visade sig emellertid då inte möjligt att få fram någon psykiater med intresse för dessa forskningsuppgifter. Detta berodde sannolikt främst på bristen på psykiatrer över huvud taget men sammanhänge troligen också med att de flesta psykiatrer med vetenskaplig inriktning redan var sysselsatta med att bearbeta forskningsuppgifter av annan natur. Huruvida läget nu har förändrats är svårt att med säkerhet bedöma. Möjligheten att erhålla en kvalificerad forskare sammanhänger med de avlöningsförmåner som kan ställas till förfogande.

De här nämnda åtgärderna torde dock icke vara tillräckliga för att tillgodose motionärernas önskemål om att med vetenskapliga metoder klarlägga vilka former av behandling, som kan leda till positivt resultat, vilka kategorier av alkoholskadade som är behandlingsbara och vilka medicinska, psykologiska och andra metoder som kan tänkas vara användbara. För att genomföra ett projekt med denna målsättning kräves mycket omfattande material, undersökta med likartade undersökningsmetoder och enhetligt bedömda av en och samma forskargrupp. Omfattningen av de behövliga åtgärderna torde icke kunna bedömas utan att en utredning kommer till stånd. Ett tillgodoseende av motionärernas önskemål i deras helhet erfordrar sålunda en utredning av det slag som motionärerna har föreslagit. Enligt nämndens mening är det av betydande vetenskapligt och praktiskt intresse att erhålla närmare kännedom om effekten av hittills bedriven behandling inom ramen för samhällets nykterhetsvård, samt att erhålla uppslag till andra behandlingsåtgärder och utformningen av desamma. Nämnden stöder därför motionärernas förslag om en utredning angående forskningsverksamhet avseende de alkoholskadades behandling.

Socialstyrelsen anför beträffande motionerna I: 320 och II: 419:

Inom det klientel motionärerna åsyftar torde flera grupper kunna urskiljas, såsom

a) åldringar, vilka på grund av alkoholmissbruk är så störande på ålderdomshem, att de måste förflyttas därifrån eller som är i behov av vård på åldersdomshem men på grund av alkoholmissbruk icke beretts plats på sådana hem;

b) alkoholmissbrukare, vilka är arbetsoförmöga av annan fysisk orsak än alkoholmissbruk och icke av åldersskäl är att hänföra till åldersklientelet;

c) övriga.

I vad avser kategorien a) har socialstyrelsen i skrivelse till Konungen den 28 januari 1961 med utredning och förslag angående arbetshemmens framtida ställning och behandling av störande vårdtagare framlagt förslag om anordnande genom landstingens försorg av vårdhem för störande vårdtagare på ålderdomshem och av personer, som är i behov av vård på dylika hem men icke lämpligen kunna vårdas på sådana. Detta förslag inkluderar jämväl vården av de alkoholiserade åldringarna. Landstingen i Kopparbergs och Gävleborgs län iordningställer f. n. ett vårdhem av ovan angiven karaktär, vilket beräknas komma att tagas i bruk inom den närmaste tiden. Landstingen i Jönköpings, Kronobergs och Blekinge län har igångsatt utredningar i syfte att anordna dylika vårdhem. I Malmöhus län driver ett av socialnämnderna i landstingsområdet bildat vårdhemsförbund sedan år 1958 ett särskilt ålderdomshem för alkoholiserade män. Där mottages i mån av plats jämväl klienter från Kristianstads län. I de större städerna finns vissa vårdavdelningar, bl. a. avsedda för alkoholiserade vårdtagare.

I den mån deras arbetsförmåga icke indicerar särskild vård borde personer omnämnda under b) här ovan jämväl kunna beredas vård i liknande ordning som ovan nämnts.

Nu nämnda klientelgrupper bör enligt socialstyrelsens uppfattning endast undantagsvis och vid akut vårdbehov, som icke kan mötas på annat sätt, omhändertagas inom nykterhetsvårdens anstaltssystem.

Under c) upptagna alkoholmissbrukare är en synnerligen heterogen grupp. Åtskilliga av dessa kroniska alkoholmissbrukare företer samtidigt komplikationer i form av psykisk abnormitet eller sjukdomstillstånd, som indicerar annan vård än omhändertagande på anstalt för alkoholmissbrukare. Även om ett antal sådana asylister sålunda, därest psykopatvården vore utbyggd, icke skulle upptaga plats å de allmänna vårdanstalterna, kvarstår dock ett klientel, för vilket anstalt för alkoholmissbrukare är den adekvata vårdformen. Socialstyrelsen är väl medveten om att dessa klienter är i behov av omhändertagande under längre tid än vad som nu är möjligt, bl. a. på grund av platsbristen på vårdanstalterna för alkoholmissbrukare. Huruvida smärre hem av den karaktär motionärerna anger kan lösa problemet synes tveksamt, då sådana hem svårigen skulle kunna utrustas med de medicinska och andra resurser som erfordras.

Därest en utredning kommer till stånd rörande behandlingsforskning synes denna kunna omfatta även vårdproblemen rörande de kroniska alkoholisterna.

Statens medicinska forskningsråd har uppdragit åt rådets alkoholforskningsnämnd att yttra sig i ärendet. Nämnden framhåller, att det av motionärerna angivna problemet är välkänt för såväl nykterhetsvårdare som för läkare med specialuppgifter inom nykterhetsvården och sedan länge uppmärksammats i statliga utredningar. De i motionen omnämnda problemen är av en sådan karaktär, att de icke omedelbart torde kunna tillvinna sig intresse från forskningssynpunkt. Bedömningen av behövligen åtgärder torde därför få grundas på andra omständigheter än vetenskapliga forskningsresultat. Nämnden stöder motionärernas uppfattning att nykterhetsvårdsutredningens betänkande icke bringar problemen närmare sin lösning. Eftersom frågan är av huvudsakligen praktiskt organisatorisk karaktär torde förslag om lämpliga åtgärder kunna erhållas genom en särskild utredning i enlighet med motionärernas förslag. Nämnden vill dock rikta uppmärksamheten på åtgärder som företagits på Åsbrohemmet i trivselbefrämjande riktning. Det är möjligt att problemet åtminstone delvis kan lösas genom en anläggning av kolonikaraktär med småstugebebyggelse för inte endast alkoholisterna själva utan också i viss utsträckning för deras familjer. Kolonien skulle kunna bedriva vissa hantverksbetonade sysselsättningar samt jordbruk och trädgårdsskötsel ävensom viss småindustriell verksamhet. Det är angeläget att livet vid kolonien blir meningsfyllt, men det är också angeläget att de intagna beredes den omvårdnad och den ro som är nödvändig för att de inte skall lockas att återvända till sin tidigare miljö, präglad av supkamraternas gängebildning.

Nämnden för alkoholforskning stöder sålunda motionärernas förslag om en utredning rörande de kroniska alkoholisternas vårdproblem.

Utskottet

I sitt som bilaga till detta utlåtande fogade yttrande har kontrollstyrelsen bl. a. redogjort för på den senaste tiden beträffande olika alkoholfrågor vidtagna åtgärder och i skilda sammanhang pågående verksamhet i fråga om lagstiftning, upplysnings- och utredningsarbete samt forskning. Av redogörelsen, som av naturliga skäl icke är uttömmande, framgår att aktiviteten på detta område nu är betydande och att ett stort utredningsmaterial föreligger, som ännu icke slutbehandlats. I sistnämnda hänseende kan framför allt nämnas de av 1959 års utskänkingsutredning och av nykterhetsvårdsutredningen avgivna betänkandena och remissutlåtandena över desamma. Vidare må erinras om exempelvis att den i motion I: 83 berörda frågan om kontroll vid inköp av rusdrycker nu är under prövning med anledning av ett av 1961 års nykterhetslagskommitté avgivet förslag.

Även om det kan vara motiverat att särskilda frågor på nykterhetsområdet får en översyn kan utskottet med hänsyn till det ovan anförda icke tillstyrka att en utredning nu tillsättes med ett så vidsträckt uppdrag som det i motion I: 83 föreslagna, vilket skulle omfatta »rusdrycksfrågan i hela dess vidd».

I motionerna I: 82 och II: 119 behandlas frågan om behovet av upplysning beträffande innebörden i alkohollagstiftningen. Upplysningsverksamhet i alkoholfrågor i allmänhet bedrivs som bl. a. framgår av yttrandena över motionerna på skilda håll, bl. a. genom skolorna, statens ungdomsråd och Centralförbundet för nykterhetsundervisning samt Svenska nykterhetsfrämjandet och den organiserade nykterhetsrörelsen. Här kan även nämnas den upplysning som sker genom kommunala organ för nykterhets- och ungdomsvård. Enligt utskottets mening bör vidare arbetsmarknadsparternas gemensamma, speciella organ för upplysning tillmätas stor betydelse med hänsyn till bl. a. huvudmännens ekonomiska resurser och de särskilda förutsättningarna att nå mycket vida folkgrupper. Den av SAF och LO bildade arbetskyddsnämnden har till sig knutit en särskild kommitté för alkoholfrågor, som utger broschyrer och anordnar konferenser i dessa frågor m. m. Sedan ungefär ett år verkar inom Storstockholm ett råd, det s. k. Nykterhetsrådet, organiserat av företag och fackliga organisationer, för nykterhet på arbetsplatsen. Rådet har vunnit mycket stor anslutning och det bör kunna förväntas att exemplet vinner efterföljd på andra orter. Här må även erinras om att nyinryckta värnpliktiga numera vid sina förband erhåller information i alkoholfrågor.

Utskottet vill understryka vikten av en effektiv och väl samordnad upplysningsverksamhet i alkoholfrågorna och av att statsmakterna lämnar strävandena på detta område ett starkt stöd. I den pågående verksamheten förekommer redan nu moment av information beträffande alkohollagstiftningens innebörd — exempelvis i kampanjen emot spritlangning till ungdom och i trafiknykterhetspropagandan. Det skulle enligt utskottets mening

vara av värde att information av detta slag bereddes ökat utrymme i den upplysningsverksamhet som enligt vad ovan sagts försiggår på olika håll.

I motionerna I: 85 och II: 245 föreslås bl. a. en utredning angående forskningsverksamhet avseende de alkoholskadades behandling. Motionärerna har här berört en fråga av grundläggande betydelse för en effektiv vård av alkoholskadade. Utskottet vill understryka vikten av att strävandena att vetenskapligt klarlägga orsakerna till alkoholism och att finna de rätta behandlingsmetoderna får ett kraftigt stöd från det allmännas sida. Medicinska forskningsrådet, inom vilket en särskild alkoholforskningsnämnd arbetar, har i sitt yttrande över motionerna redogjort för den forskningsverksamhet som pågår med eller utan stöd av rådet. Rådet finner angeläget, att en av alkoholforskningsnämnden föreslagen upprustning av alkoholforskningens resurser skall kunna realiserars. Vad rådet och nämnden anfört visar, såvitt utskottet kunnat finna, att vad som här kräves icke är en utredning utan fastmera tillräckliga personella och ekonomiska resurser. Läget i sistnämnda hänseende belyses av vad nämnden anfört beträffande sina svårigheter att finna en psykiatriskt utbildad forskare för besättande av en forskningsläkartjänst i klinisk alkoholforskning. Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att alkoholforskningen inom olika ämnen och ämnesområden erhåller goda ekonomiska resurser. Det är av väsentlig betydelse att om och när tillfälle framdeles kan yppa sig att engagera kvalificerade forskare för angelägna uppgifter detta inte skall hindras av brist på medel.

I motionerna I: 320 och II: 419 slutligen hemställs om en särskild utredning av de kroniska alkoholisternas problem.

Utskottet har kommit till den uppfattningen att det f. n. föreligger en påtaglig brist i fråga om adekvata vårdmöjligheter för det klientel som åsyftas i motionerna. Vissa förbättringar i situationen är emellertid att förvänta. Förslag har av socialstyrelsen framförts till Kungl. Maj:t om bl. a. anordnande genom landstingens försorg av vårdhem för s. k. störande vårdtagare på ålderdomshem och för personer som är i behov av vård på dylika hem men icke lämpligen kan vårdas på sådana. Förslaget inkluderar jämväl vården av alkoholiserade åldringar. Vissa landsting är redan i olika stadier i gång med arbete för anordnande av sådana hem, och Landstingsförbundet har i princip för sin del accepterat att landstingen ställer sig som huvudmän för en organisation av detta slag. Som socialstyrelsen framhållit bör även vissa andra alkoholmissbrukare, som är arbetsförmögna av annan fysisk orsak än alkoholmissbruk, kunna erhålla vård i dessa hem. Frågan om omhändertagandet av kroniska vårdfall över huvud taget har berörts av nykterhetsvårdsutredningen, som föreslagit bl. a. en viss utvidgning av de statliga anstalterna för detta ändamål. Utredningen har emellertid anfört att det vid planeringen av den för asylklientel avsedda anstaltssektorn icke varit möjligt att finna en praktiskt acceptabel lösning, som dels möjliggör en från vårdsynpunkt nödvändig differentiering och dels tillgodoser önskemålet om närhet mellan anstalten och vårdtagarens hemort. Motionärerna har också från sina utgångspunkter framhållit att utredningen icke löst proble-

men och i denna uppfattning fått stöd av medicinska forskningsrådet. Utskottet har icke ansett sig nu böra taga ståndpunkt till utredningens förslag men vill allmänt framhålla nödvändigheten av att de statliga vårdanstalterna snarast upprustas och utbyggs så att de verkligen kan tillgodose behovet av vårdmöjligheter för kroniska alkoholister.

Utskottet finner sålunda angeläget att, även om vissa förbättringar är att förvänta, förevarande spörsmål ägnas den största uppmärksamhet och att statsmakterna är beredda till de nödvändiga ekonomiska insatserna. Till de olägenheter som den rådande bristsituationen innebär för vården av de kroniska alkoholisterna kommer att dessa i många fall nu måste omhändertagas på anstalter som icke är avsedda för alkoholistvård, eller på sådana vårdanstalter för alkoholskadade som icke är organiserade för klientel med deras behov av långtidsvård. Utskottet vill understryka att vården av alkoholskadade icke får eftersättas, men det kan icke anses tillfredsställande att ålderdomshem, vissa vårdanstalter för alkoholskadade och andra inrättningar genom nyssnämnda förhållanden åsamkas särskilda svårigheter vid fullgörandet av sina ordinära uppgifter. Vad nu anförts jämte det förhållandet att nykterhetsvårdsutredningen icke anser sig ha framlagt något slutgiltigt förslag till lösning talar enligt utskottets mening för att spörsmålet om vården av de kroniska alkoholisterna får en särskild översyn. Utskottet kan icke bedöma i vad mån remissbehandlingen av nykterhetsvårdsutredningens betänkande kan bidra till åstadkommandet av praktiska lösningar av förevarande problem och har bl. a. därför icke ansett sig böra taga ståndpunkt till om en särskild utredning behöver tillkallas eller om översynen kan ske på annat sätt. Avgörandet i denna fråga bör få ankomma på Kungl. Maj:t.

Utskottet får sammanfattningsvis anföra, att utskottet med hänsyn till nyligen avslutade och ännu arbetande utredningar och till den verksamhet på nykterhetsområdet som i övrigt pågår icke funnit sig nu böra föreslå tillsättande av några nya utredningar med omfattande uppdrag. Utskottet har emellertid velat fästa uppmärksamheten på vissa särskilda, i motionerna upptagna frågor och får därför hemställa,

att riksdagen i anledning av

1) motion I: 83,

2) de likalydande motionerna I: 82 och II: 119,

3) de likalydande motionerna I: 85 och II: 245 samt

4) de likalydande motionerna I: 320 och II: 419,

i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 8 maj 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Carl Albert Anderson, Axel Emanuel Andersson, Hedström, Olofsson, Hellebladh, Ringaby, Tage Johansson och Schött; samt

från andra kammaren, fru Eriksson i Stockholm, herrar Johnson i Skoglösa, Jacobsson i Sala, Hamrin i Jönköping, fru Jäderberg, herr Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Nilsson i Bästekille, Björkånge, fru Hörnlund, herrar Westberg och Edlund.

Reservation

av herr **Hamrin** i Jönköping.

Bilaga till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46

Yttrande av kontrollstyrelsen över motion I: 83

Motionärerna konstaterar, att vi inte fått den förbättring av nykterhetstillståndet som man hoppades på när motbokssystemet slopades. I stället har spritmissbruket och langningen fått större omfattning än tidigare. Frågan om vilka åtgärder som bör vidtas kan enligt motionärernas åsikt inte avgöras utan en ingående utredning, som bör vara helt förutsättningslös.

Motionärernas oro för utvecklingen på alkoholområdet sammanhänger med den ökning som inträffat under 1961 av rusdrycksförsäljning och fylleriförseelser samt med den fortgående ökningen av alkoholmissbruket bland ungdom och kvinnor.

Dessbättre synes det nu som om den allmänna uppgång av rusdrycksförsäljning och fylleriförseelser, vilken var koncentrerad till första halvåret 1961, delvis var av tillfällig natur. Spritkonsumtionen steg något mindre under andra halvåret 1961, och ökningen under januari och februari 1962 torde komma att stanna vid några få procent i förhållande till samma tid 1961. Antalet omhändertaganden för fylleri i städerna visade uppgång endast under de tre första kvartalen 1961. Från och med november 1961 är siffrorna lägre än under motsvarande tid året innan.

Efter skattehöjningarna i februari—mars 1958 har priserna på rusdrycker icke ökat mer än som föranletts av den allmänna varuskattens införande den 1 januari 1960 och höjning den 1 januari 1962. Då prisnivån i allmänhet stigit under dessa fyra år, har alltså rusdryckerna relativt sett sjunkit något i pris. Samtidigt har löneinkomsterna och därmed den totala privata konsumtionen stigit. Såsom framgår av följande sammanställning har rusdryckernas procentuella andel av den privata konsumtionen dock inte ökat.

År	Konsumentprisindex (1949=100)				Total privat konsumtion milj. kr.	Utgifter för rusdrycker milj. kr.	D:o i % av total konsumtion
	Totalt	Livsmedel	Spritdrycker	Vin			
1958	152	163	217	127	33 878	1 577	4,65
1959	153	165	221	128	35 310	1 623	4,60
1960	159	175	231	128	37 160	1 705	4,59
1961	163	180	231	126	40 110	1 846	4,60

Konsumtionsökningen har företrädesvis kommit vinet till godo, men även starkölet har ökat. I jämförelse med de övriga nordiska länderna har vårt land dock alltjämt en hög konsumtion av spritdrycker.

Bland olika varumärken svarar det 40-procentiga okryddade brännvinet (»Renat») ensamt för 57 procent av hela spritomsättningen. Den genomsnittliga alkoholhalten hos de sålda spritdryckerna har sedan 1956 varit praktiskt taget oförändrad, drygt 40 procent. Vinförsäljningens fördelning på starkvin och lättvin var ungefär densamma 1961 som 1956, och den genomsnittliga alkoholhalten hos de sålda vinerna låg oförändrat något över 14 procent.

Antalet fylleriförseelser var under 1961 71 procent högre än under 1954, räknat per vuxen invånare. Sedan 1956 har en viss förbättring skett med undantag för de yngsta åldersgrupperna, där frekvensen fortsätter att stiga.

Ökningen från 1954 till 1961 uppgår i åldrarna 15—17 år till över 200 procent och i åldrarna 18—20 år till nästan 100 procent. Även i åldrarna över 50 år var uppgången över 100 procent. I åldrarna 21—29 år stannade den däremot vid 44 procent.

Kvinnofylleriet är av jämförelsevis liten omfattning men har i likhet med ungdomsfylleriet ökat oavbrutet sedan 1958.

Ökningen av fylleriförseelserna sedan motbokstiden beror till viss del på ökat antal förseelser per person och till något större del på att flera personer än tidigare sakfälls för fylleri. Antalet personer som sakfällts för under 1961 begånget fylleri har beräknats till 48 000 mot 33 000 för 1954, motsvarande en ökning i förhållande till den vuxna befolkningen sagda år med 37 procent.

De anförda siffrorna innebär bl. a. att den första fylleriförseelsen numera i många fall begås vid en tidigare ålder än förut. Att detta innebär större risk för fortsatt missbruk och kroniska alkoholskador är uppenbart.

Det är vidare tydligt att ungdomar trots gällande försäljningsrestriktioner har jämförelsevis lätt att komma över sprit och vin. Dels har de i allmänhet gott om pengar, dels förekommer i stor omfattning olaga överlåtelse och anskaffning av rusdrycker till ungdomar. Sålunda har antalet domar för brott mot rusdrycksförsäljningsförordningen stigit från 261 under 1956 till 1 998 under 1961. Motsvarande antal för 1954 uppgick till 707. Antalet fall av olaga brännvinstillverkning har däremot minskat från omkring 200 per år under motbokstiden till omkring 100 per år.

I sammanhanget kan förtjäna nämnas att även tobakskonsumtionen befinner sig i kraftig uppgång, säkerligen till stor del beroende på stigande förbrukning bland ungdom. Sålunda rökte man i fjol här i landet i genomsnitt 1 233 cigaretter per vuxen invånare mot 1 061 år 1958.

Samarbetsnämnden i alkoholfrågan har av utskottet beretts tillfälle att yttra sig över motionen men har av principiella skäl icke ansett sig böra avge sådant yttrande. Det må dock nämnas att samarbetsnämnden beslutat att företaga en intervjuundersökning med för fylleri omhändertagna ungdomar med samma uppläggning som motsvarande undersökning 1958 och att söka åstadkomma en översiktlig sammanställning av alla de undersökningar berörande alkoholfrågan som utförts av olika organ efter 1954 års nykterhetsreform.

Kontrollstyrelsen har i yttrande till beredningsutskottet den 1 mars 1961 avstyrkt vissa i motioner till 1961 års riksdag framförda yrkanden rörande utredning om ungdomens spritmissbruk och om åtgärder mot bl. a. alkoholmissbruket. Styrelsen hänvisade därvid till att tyngdpunkten i nykterhetspolitiken genom 1954 års reform flyttats över från restriktiva lagbestämmelser till positiva åtgärder, såsom forskning, undervisning och upplysning, ungdomsvård och nykterhetsvård, och angav därvid i korthet vad som under de senaste åren utträttats på dessa områden ävensom inom alkohollagstiftningen. Styrelsen får åberopa sitt avgivna yttrande och erinra om de åtgärder som sedermera vidtagits.

Riksdagen beslöt i fjol dels ny ölförsäljningsförordning i anslutning till 1954 års bryggeriutrednings förslag, dels ny lagstiftning om tillverkning av sprit och vin samt om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat, dels ock vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen innebärande bl. a. straff för den som innehar rusdrycker i uppenbart syfte att sälja dem olovligen. Dryckerna skall kunna tas i beslag och förklaras förverkade.

Hösten 1961 startade samarbetsnämnden i alkoholfrågan den riksomfattande kampanjen »Skaffa inte sprit till ungdom».

I september 1961 avgav 1959 års utskänkingsutredning sitt betänkande

med förslag till förenklingar i utskänkingslagstiftningen och angående ciderfrågan. I samband därmed har spørsmålet om utskänkning till ungdom tagits upp till diskussion. Förslagen har remissbehandlats men proposition är ännu ej avgiven.

Ungefär samtidigt framlade nykterhetsvårdsutredningen förslag om översyn av nykterhetsvården. Detta förslag är för närvarande under remissbehandling.

Slutligen har 1961 års nykterhetslagskommitté i februari 1962 framlagt förslag till skärpta regler för rusdrycksinköp. Även detta förslag är för närvarande under remissbehandling. Kommittén avser senare att verkställa utredning rörande frågan om alkoholreklamen.

Forskningen rörande alkoholvanorna och attityderna till alkoholbruket, särskilt bland ungdom har under senare tid intensifierats. Bland organ som varit verksamma på detta område må, utöver samarbetsnämnden i alkoholfrågan, nämnas Nordiska nämnden för alkoholforskning, skolöverstyrelsen, Centralförbundet för nykterhetsundervisning samt Industriens utredningsinstitut. En större undersökning rörande alkoholvanor och alkoholmissbruk bland ungdom i Stockholm har vidare genomförts på uppdrag av socialborgarrådet. Även på andra orter har vissa undersökningar utförts på initiativ av olika kommunala organ. Slutligen har vid institutionen för teoretisk alkoholforskning på uppdrag av Systembolaget påbörjats en omfattande undersökning rörande alkoholvanorna bland vuxna i syfte att närmare belysa bakgrunden till alkoholmissbrukarnas och alkoholisternas förhållande till alkoholen.

Under hänvisning till de åtgärder som sålunda i olika sammanhang redan vidtagits eller för närvarande överväges samt den omfattande forskning som bedrivs på hithörande område, och då utvecklingen på alkoholområdet för närvarande icke är lika ogynnsam som den framstod för några månader sedan, får kontrollstyrelsen avstyrka det i motionen framförda yrkandet på en ny och förutsättningslös utredning rörande rusdrycksfrågan i hela dess vidd.